

Frihandel ger inte fler jobb

Dagens Nyheter den 31 maj 2017

Socialdemokrater gör det. Moderater, liberaler och svenska utrikesdepartementet likaså. Alla dessa – och många fler – försvarar frihandel med argumentet att den skapar jobb.

Det är utmärkt att frihandeln har många försvarare i Sverige, men argumentet att frihandel skapar jobb är problematiskt. För det första är det inte sant, annat än i den triviala bemärkelsen att det finns jobb på företag som exporterar eller importerar. För det andra är det inte något bra mål för politiken att skapa mer jobb. Skillnaden mellan att skapa jobb och att skapa välstånd är nämligen betydande.

Ett samhälle som strävar efter välstånd kommer att finna att det kräver jobb att nå målet. Ett sådant samhälle behöver en välfungerande arbetsmarknad, och kommer att upptäcka att arbetslöshet är resursslöseri. Ett samhälle som i stället ser jobb som ett självändamål, riskerar att skapa jobb som är ineffektiva och som resulterar i sådant som få eller ingen efterfrågar. Då blir välståndet lidande.

Det är lätt att se välvilliga avsikter bakom den problematiska frihandelsretoriken. En vanlig missuppfattning om handel med andra länder är exempelvis att den leder till ökad arbetslöshet då jobb flyttar utomlands. Arbetsplatser som får stänga på grund av internationell konkurrens är lätta att se och tacksamma att göra nyheter av, medan arbetstillfällen som löpande skapas i växande företag ofta går oss förbi.

Begripligt nog vill de som gillar frihandel sätta fokus på de jobb som skapas. Men av samma skäl som det är fel att förutsätta att internationell handel leder till färre jobb, är det också fel att utgå från att antalet jobb ökar. Det bästa sättet att konkretisera hur frihandel påverkar ett land är att tänka på situationen utan handel. För Sveriges del skulle vi själva kunna producera en del av allt vi i dag importerar från andra länder, men långt ifrån allt. Oavsett hur mycket vi jobbar skulle vi gå miste om produktion som kräver klimat, färdigheter eller andra förutsättningar som Sverige saknar. Utan handel skulle vi alltså behöva jobba minst lika mycket, men ändå få minska vår konsumtion.

Genom frihandel kan vi specialisera oss på sådant vi gör bra, och byta till oss sådant som andra gör bra. Det är så frihandeln ökar vårt välstånd och påverkar vad vi jobbar med. Genom att handeln gör oss rikare, gör den också att vi kan unna oss mer ledighet. Den mekanismen gör att handel på marginalen innebär att länder kan minska antalet arbetade timmar något.

Den som säljer in frihandel med argumentet att den skapar jobb, lyfter alltså fram konsekvenser vars önskvärdhet kan diskuteras och som frihandel hur som helst inte kan leverera. En sådan retorik kan lätt slå tillbaka. Risker är vidare stora att ju bättre frihandeln är på att skapa ökat välstånd i genomsnitt, desto tydligare kommer dess avigsidor i form av nedläggningar och utlandsflyttar att vara. När frihandeln fungerar som bäst, lär alltså de människor som förväntat sig att den skulle skapa fler jobb vara som mest besvikna. Väntar man sig ett tryggt jobb och säker försörjning är en billig kinesisk tv en klen tröst.

Den som vill kan spekulera i om denna typ av besvikelse var en faktor som bidrog till att Donald Trump valdes till president i USA eller till att Storbritannien röstade för att lämna EU. Oavsett vilket,

tycks dessa händelser inte ha påverkat frihandelsretoriken särskilt mycket. Risken är således att den bäddar för fler besvikelser i framtiden. Kan ett sådant scenario undvikas?

Ett första steg kan vara att skrota den tveksamma retoriken om att frihandel skapar jobb, och i stället lyfta fram det mer korrekta argumentet att frihandel ökar vårt välstånd. Förmodligen är det då viktigt att klargöra att ett ökat välstånd innefattar både ökad materiell konsumtion och ökade möjligheter till fritid. Så har vi nämligen historiskt använt vår ökade rikedom, och det finns inte mycket som tyder på att framtiden blir annorlunda i det avseendet.

Sannolikt krävs större förändringar än att börja tala om välstånd i stället för jobb. Välståndsökningar för ett land i genomsnitt innebär nämligen inte nödvändigtvis att alla i landet får det bättre. Denna insikt gör att många nu uppvärderar den klassiska omfördelningspolitiken, och söker efter sätt att kompensera de grupper som i debatten brukar kallas globaliseringens förlorare.

Ekonomen och Harvardprofessorn Dani Rodrik är skeptisk till att detta plötsliga vurmande för omfördelningspolitik kommer att lyckas, i varje fall för USA:s del. Internationaliseringen har redan gått så långt att tydliga vinnare och förlorare har hunnit skapas, och varför skulle vinnarna då frivilligt gå med på att dela med sig?

Jämfört med USA är Sverige med sin välfärdsstat bättre rustat att lyckas med den nödvändiga omfördelningspolitiken. En förutsättning är dock att vi har rimliga förväntningar på vad frihandel kan åstadkomma. Frihandels förespråkare bör därför inte utlova sådant som frihandel inte kan leverera.

Andreas Bergh